

NOVI MODEL OTKUPA MINISTARSTVA KULTURE I MEDIJA U RAZDOBLJU 2023. – 2025.: STUDIJA SLUČAJA KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

THE NEW BOOK PURCHASE MODEL OF THE MINISTRY OF CULTURE AND MEDIA IN THE PERIOD 2023 – 2025: A CASE STUDY OF ZAGREB CITY LIBRARIES

Jasmina Kenda Knjižnice grada Zagreba
jasmina.kenda@kgz.hr

Kristina Krpan Knjižnice grada Zagreba
kristina.krpan@kgz.hr

Marija Žurić Knjižnice grada Zagreba
marija.zuric@kgz.hr

UDK / UDC: [025.2:658.149.5]“2023/2025“(091)

Prethodno priopćenje / Preliminary paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.69.1.1828>

Primljeno / Received 30. 1. 2026.

Prihvaćeno / Accepted 10. 3. 2026.

Sažetak

Cilj. Svrha je rada uz uvide u povijesni pregled otkupa knjiga za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj istražiti provođenje, dosege i učinke izmijenjenog načina provedbe programa otkupa Ministarstva od 2023. godine na izgradnju i upravljanje zbirkom narodne knjižnice te procese u poslovanju knjižnice. Cilj rada pružiti je uvid u novi model otkupa Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske od 2023. do 2025. godine na primjeru Knjižnica grada Zagreba.

Pristup/metodologija/dizajn. Istraživanje je provedeno kao studija slučaja KGZ-a, jedine narodne knjižnice u Hrvatskoj I. tipa prema *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. Za prikupljanje podataka korištene su *desk*-metoda, odnosno analiza dokumenata i dostupne literature te metoda ankete za pilot-istraživanje. Metodom ankete ispitalo se mišljenje i zadovoljstvo knjižničara uključenih u nabavu građe. Prikupljeni su kvantitativni i kvalitativni podaci, a pri obradi korištene su deskriptivna statistika i

tematska analiza. Jedinice analize bili su ispunjeni anketni upitnici, izvještaji o poslovanju knjižnice i izvještaji o provedbi otkupa. Uzorak ispitanika u anketi bio je namjerni.

Rezultati. Istraživanje je omogućilo uvid u dosadašnje modele otkupa, kao i postojeći model otkupa knjiga za hrvatske narodne knjižnice. Ispitanici su dihotomno podijeljeni kada je u pitanju procjena i zadovoljstvo postojećim modelom otkupa knjiga. Smatraju da ponuđeni naslovi s popisa A i B tek djelomično odgovaraju potrebama za nabavu građe, termine objave popisa naslova za otkup ocjenjuju uglavnom neodgovarajućima te ističu povećanje opsega posla uvođenjem promatranog modela.

Ograničenja. Ograničena je dostupnost statističkih podataka i analiza u knjižničnom programu koji koriste Knjižnice grada Zagreba, kao i podacima Ministarstva. Nije istražena povezanost vrste i drugih obilježja knjižnica u mreži s dobivenim odgovorima u anketi.

Originalnost/vrijednost. Doprinos istraživanja odlikuje se proširivanjem spoznaje o ulozi državnih programa otkupa građe u oblikovanju knjižničnih zbirki, pokazateljima učinaka otkupa na poslovanje narodne knjižnice i uočavanje izazova u provedbi otkupa. Metodološki pristup omogućuje izdvajanje pokazatelja i varijabli za evaluaciju programa otkupa koji u praksi mogu poslužiti i drugim narodnim knjižnicama pri analizi te vrste nabave građe. Korišten pristup i metodološka osnova mogli bi poslužiti kao predložak i za istraživanje na nacionalnoj razini.

Ključne riječi: Knjižnice grada Zagreba; Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske; nabava knjižnične građe; otkup knjiga; upravljanje knjižničnom zbirkom

Abstract

Aim. The purpose of the paper is to provide a historical overview of book purchase programmes in the Republic of Croatia and to examine the implementation, scope, and effects of the revised book purchase programme the Ministry of Culture and Media (hereinafter referred to as: the Ministry) introduced in 2023, focusing on its impact on the development and management of public library collections and on library processes. The aim is to provide an overview of the new book purchase model implemented by the Ministry in the period from 2023 to 2025, using the example of the Zagreb City Libraries.

Approach/Methodology/Design. The research was conducted as a case study of the Zagreb City Libraries, the only type I public library in Croatia according to *the Standards for Public Libraries in the Republic of Croatia*. Data were collected through desk research, using document analysis and a review of the relevant literature, and a questionnaire-based survey as a pilot study. The survey was used to examine the opinions and satisfaction of librarians involved in collection acquisition. Both quantitative and qualitative data were collected, and descriptive statistics and thematic analysis were used in processing the results. Units of analysis included completed survey questionnaires, library annual reports, and reports on the implementation of the purchase programme. The survey sample was purposive.

Results. The research provides an overview of previous book purchase models and critically examines the current book purchase model for public libraries in Croatia. Respondents were divided in their assessment and satisfaction with the existing model.

They believe that the titles offered on Lists A and B only partially meet collection needs, consider the publication timelines of the purchase lists largely unsuitable, and highlight an increased workload resulting from the introduction of this model.

Limitations. Access to statistical data and analysis within the library system is limited, as is access to data from the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia. The connection between the type and other characteristics of libraries within the network and the responses obtained in the survey has not been examined.

Originality/Value. The research expands understanding of how state book purchase programmes shape library collections, provides indicators of the programme's impact on public library operations, and identifies challenges in its implementation. Methodologically, it offers indicators and variables for evaluating state book purchase programmes, which can serve other public libraries in Croatia as a practical model for assessing this type of acquisition and could also be a template for research at the national level.

Keywords: book purchase; collection management; the Ministry of Culture and Media; library acquisition; Zagreb City Libraries

1. Uvod

Ovim se radom nudi povijesni uvid otkupa knjiga za narodne knjižnice kao mjere Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ministarstvo) i istražuje provedba novog modela uvedenog 2023. godine. Novi model otkupa donio je promjene u poslovanju i procesima narodnih knjižnica u području izgradnje zbirki i poslovanju, stoga se želi utvrditi u kojoj mjeri utječe na provođenje nabave i kako te promjene percipiraju knjižničari koji se bave izgradnjom zbirki. S obzirom na specifičnosti svake knjižnice i zajednice u kojoj djeluje, istraživanje je provedeno kao studija slučaja na primjeru Knjižnica grada Zagreba (dalje u tekstu: KGZ). Utvrdit će se prednosti i nedostaci te ponuditi promišljanja o budućim koracima na temelju provedenog istraživanja.

2. Teorijski okvir

Otkup knjižnične građe tema je o kojoj se u knjižničnoj zajednici vrlo često razgovara, no unatoč tome pregled literature ne nudi velik broj bibliografskih jedinica. Uvriježilo se smatrati otkup knjiga zasebnim načinom nabave.

2.1. Otkup knjiga – definicija

Otkup knjiga Ministarstva za narodne knjižnice državna je mjera kojom se želi povećati dostupnost knjige i promicati čitanje na području Republike Hrvatske te je dopuna redovitoj knjižničnoj djelatnosti izgradnje zbirki.

Prijašnji standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj uvode termin otkupa kao oblika nabave, dok ga trenutačno važeći *Standard za narodne knjižnice* izrijekom ne spominje (usp. Standardi, 1990; Standardi, 1999; Standard, 2021.).

Uvriježilo se smatrati otkup knjiga zasebnim načinom nabave usprkos tome što stručni rječnici ne podupiru taj izbor termina. Terminološka baza hrvatskoga strukovnog jezika Struna kao načine nabave knjižnične građe navodi kupnju, dar i zamjenu, podrazumijevajući načine na koje se građa nabavlja (Struna – Nabava, s. a.).¹ Otkup kao termin uopće nije naveden ni u Struni niti u *Rječniku hrvatskoga knjižničarskog nazivlja* (Živković i Horvat, 2022) – ne prepoznaje se ni kao način nabave, ni kao građa koja se nabavlja pod posebnim uvjetima. Tadić (1994: 30–33) uz spomenuta tri načina nabave (kupnja, dar i zamjena) uvodi obvezni primjerak i vlastita izdanja kao načine nabave, ne spominjući otkup koji je u vrijeme izlaska njezine knjige iz tiska već bio primjenjivan. Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti narodnih knjižnica koje prikuplja i objedinjuje Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (dalje u tekstu: NSK) traže posebno iskazan podatak o građi prikupljenoj otkupom Ministarstva, iz čega proizlazi i neformalno prihvaćanje termina „otkup“ u knjižničarskoj zajednici. Otkup se kao kategorija do 2023. godine u knjižničnom programu ZaKi prema načinu nabave prikazivao kao darovana građa jer knjižnice nisu zaprimale račune za tu građu niti su je plaćale, a prema izvoru financiranja kao otkup Ministarstva. Novim modelom otkupa knjižnice takvu građu kupuju te se statistički podaci od 2023. godine prikazuju prema načinu nabave kao kupnja, a prema izvoru financiranja Ministarstvo kulture i medija-otkup (za razliku od jasno odvojenog izvora financiranja Ministarstvo kulture i medija).

Iz navedenih izvora vidljivo je da je otkup kao način nabave dobio svoje mjesto u knjižničarskom zajednici, pri čemu struka evidentno ima potrebu odvojiti otkup od dara (u prijašnjim modelima) odnosno otkup od kupnje (u trenutačnom modelu) zbog značajnog zadiranja Ministarstva u odabir i nabavu građe tim načinom.

2.2 Otkup u Europi i Hrvatskoj, s povijesnim pregledom

Istražujući nabavne prakse europskih narodnih knjižnica nije pronađen sukladni model koji bi odgovarao trenutačnom modelu otkupa knjižnične građe za narodne knjižnice Ministarstva. U pojedinim europskim zemljama, poput Norveške, Švedske i Irske, postoje državne potpore za izgradnju knjižničnih zbirki, ali njima se ne uvjetuje koji će se naslovi tim sredstvima kupiti, već je to ostavljeno profesionalnoj procjeni knjižničara i potrebama lokalne zajednice, te se radi o sporadičnim

¹ Osim toga, u Struni se navodi i obvezni primjerak – kao primjerak publikacije koji se na temelju zakona ili posebnoga ugovora dostavlja određenoj ustanovi, najčešće knjižnici, na trajno čuvanje i pohranu, ne navodeći taj izraz kao jedan od načina nabave. Ipak, u širem bi se smislu mogao i on smatrati posebnim vidom izgradnje zbirke.

projektima, a ne kontinuiranim mjerama. Iz toga autori zaključuju da ne postoji uobičajeni europski model u kojem država određuje konkretne naslove koje sve knjižnice moraju kupiti uz državnu potporu, nego umjesto toga Europska unija i države pojedinačno potiču nabavu knjižnične građe financijskim potporama, programima, poticajima i profesionalnim preporukama (usp. Government Offices of Sweden, 2024; Library Book Grant, 2022; Purchase of paper books, s. a.). Dakle, odabrani popisi naslova koje knjižnice moraju nabaviti državnim sredstvima nisu uobičajena praksa u europskom kontekstu. Najbliže hrvatskoj praksi otkupa jest norveški model državnog otkupa koji podrazumijeva kupovinu 600-tinjak naslova u 550 do 1 500 primjeraka godišnje za potrebe narodnih knjižnica diljem te zemlje (Literary system, s. a.).

Otkup knjižnične građe za narodne knjižnice u Hrvatskoj pokrenuo je 80-ih godina 20. stoljeća tadašnji Republički sekretarijat za kulturu, čiji je sljednik Ministarstvo kulture i medija i od onda do danas može se sagledavati kao mjera kulturne politike usmjerene na poticanje izdavaštva, jačanje knjižničnih zbirki, osiguravanje ravnomjernog pristupa knjigama i promicanje čitanja u cijeloj zemlji. Prema dostupnim podacima na mrežnim stranicama Ministarstva, iz javnih medija i stručnih radova utvrđena su tri razdoblja s različitim modelima provedbe.

2.2.1 Prvo razdoblje otkupa knjiga u Hrvatskoj

Prvo razdoblje obuhvaćalo je razdoblje od 1980-ih do 2000-tih godina. Na temelju javnih poziva nakladnici su prijavljivali knjige za otkup. Povjerenstvo sastavljeno od uglednih kulturnih djelatnika, ali među kojima nije bilo knjižničara, odabiralo je naslove prikladne za uvrštavanje u fond narodnih knjižnica. Knjige su prema popisima dostavljane županijskim matičnim knjižnicama koje građu distribuiraju knjižnicama s područja svoje matičnosti. Građa je stizala s višemjesečnim kašnjenjima u odnosu na vrijeme izlaska naslova iz tiska, često bez ikakvih popisa i popratnih dokumenata. Učinak tako organizirane mjere bio je da knjižnice koje njihovi osnivači sustavno financirali nisu imale potrebu za otkupljenim naslovima, a knjižnicama u manjim sredinama koje osnivači nisu kontinuirano i dostatno financirali to je postao jedini način izgradnje zbirki. U prvom primjeru građa dobivena otkupom često nije uopće uvrštavana u fond knjižnice, a manji se dio uvrštavao kao dar, dok se u drugom primjeru izgradnja zbirke odvijala bez poštivanja stručnih smjernica knjižničnog osoblja. U tadašnji otkup kontinuirano su ulagana značajna financijska sredstva i redovito se postavljalo pitanje mogu li se ta sredstva bolje iskoristiti tako da knjižnice samostalno odlučuju o kupnji potrebnih naslova i formiraju zbirke u skladu s potrebama svojih korisnika. Nebesny (2000) analizira otkup knjiga u Gradu Zagrebu, Krapinsko-zagorskoj i Zagrebačkoj županiji u 1998. godini donoseći pregled modela i izazova s kojima su se knjižničari nosili, a Švob (2000: 51–52) se

također osvrće na uočene probleme. Jasno knjižničarsko izražavanje nezadovoljstva tim modelom rezultiralo je ulaskom u iduće razdoblje.

2.2.2. *Drugo razdoblje otkupa knjiga u Hrvatskoj*

Drugo razdoblje trajalo je od 2000. do 2023. godine. Način prikupljanja predložene građe za otkup i način odabira posredstvom knjižničnog vijeća za knjigu i nakladništvo, u kojem je tada obvezno sudjelovao i profesionalac knjižničarske struke, ostaje isti kao i u prethodnom modelu. Međutim dokida se obveza županijskih matičnih knjižnica za distribucijom građe i nakladnici o vlastitom trošku šalju otkupljenu građu pojedinim knjižnicama prema adresaru Ministarstva, a Ministarstvu predočuju dokaz o otpremi. Vijeće naslove razvrstava u kategorije prema broju otkupljenih primjeraka pojedinog naslova, pri čemu se dio vrijednih nebeletrističkih izdanja, odnosno djela stručnog sadržaja i iz specifičnih područja znanosti te dio vrijednih monografskih izdanja za korištenje u čitaonici otkupljuje u manjem broju primjeraka, a ostala građa u većem broju primjeraka. Kategorije broja otkupljenih primjeraka mijenjaju se tijekom godina u navedenom razdoblju. Knjižnice se svrstavaju u kategoriju onih koje zaprimaju određeni broj primjeraka prema svojoj veličini, pri čemu jedino županijske matične knjižnice zaprimaju građu svih kategorija. Građa i u tom razdoblju pristiže često bez dokumenata, s višemjesečnim kašnjenjima u odnosu na izlazak naslova iz tiska, nerijetko kao tzv. prekobrojni primjerak, odnosno naslov koji je knjižnica već sama kupila. Primjerice, županijske matične knjižnice otkupom su dobivale sveske Hrvatskog biografskog leksikona često s tolikim zakašnjenjem da su ih u međuvremenu već nabavile kupnjom iz drugih izvora financiranja pa se kasnije pristigao primjerak iz otkupa vodi kao dubleta, često ne toliko zanimljiv korisnicima. Knjižnice ni u tom modelu, osim preko jednog člana Vijeća, nemaju nikakav utjecaj na odabir građe te građu uvrštavaju kao darove, s obzirom na to da ne plaćaju račune za otkupljenu građu, a često nemaju ni uvid u vrijednost građe. U prvom dijelu tog razdoblja knjižnice nisu imale nikakvu mogućnost provjere je li nešto pristiglo kao otkup te su se morale pouzdati u dokumentaciju koja je eventualno bila priložena uz paket, a češće u naznaku „otkup“ napisanu na omotnici ili vanjskoj strani paketa. Ponekad se morao kontaktirati i izdavač kako bi se usmenim putem potvrdio otkup. Ministarstvo je reagiralo na knjižničarske molbe da se uvede veća transparentnost otkupa te je s vremenom počelo javno objavljivati popise otkupljenih knjiga, njihove cijene i kategoriju otkupljenih broja primjeraka na svojim mrežnim stranicama. To je uvelike olakšalo kontrolu primitka građe knjižnicama, ali je donijelo i nove probleme jer se uvidom u popise na kraju godine došlo do saznanja da jedan broj nakladnika nije dostavio građu koju su bili dužni isporučiti. Uz to, Ministarstvo je plaćalo punu cijenu za građu kupljenu otkupom, dok su knjižnice istu tu građu kupovale uz rabat propisan *Sporazumom o jedinstvenoj cijeni knjige* (2007). Pred sam kraj tog razdoblja Ministarstvo je pokušavalo ishoditi rabat za otkupljene naslove, što jasno i navodi na svojim mrežnim stranicama (Otkup knjiga, 2022).

2.2.3. Treće razdoblje – novi model otkupa

Novi model otkupa za narodne knjižnice kao pilot-projekt predstavljen je 2018. godine (usp. Prijedlog novog modela, 2018.; MV info, 2018). Radilo se o modelu koji je trebao ispraviti niz nepravilnosti modela otkupa koji je bio na snazi od 2000-tih, a pilot-projekt trebao je zaživjeti u praksi 2019. godine. Najvažnija promjena odnosila se na to da će se materijalno-financijske transakcije prodaje i kupovine knjiga odvijati izravno između narodnih knjižnica i nakladnika bez Ministarstva kao posrednika, uključujući i pregovore o cijeni knjige, čime bi se intenzivirali odnosi knjižnica i nakladnika. Prema *Prijedlogu novog modela otkupa knjiga* (2018) natječaj za prijavu knjiga za otkup trebao je biti otvoren veći dio godine bez fiksnih datuma, a Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost i dalje ostaje tijelo koje odobrava naslove koji će se naći na popisima. Novost je također bila ta da Ministarstvo knjižnicama početkom godine dodjeljuje namjenska sredstva za otkup knjiga i objavljuje 3 do 4 puta godišnje na svojim mrežnim stranicama popise knjiga raspoložive za kupnju. Knjižnice imaju obvezu u određenom roku Ministarstvo izvijestiti o ostvarenoj kupnji. Popisi su podijeljeni na popis A, s kojeg su knjižnice dužne kupiti građu, i popis B, s kojeg knjižnice građu kupuju prema izboru, odnosno prema potrebama knjižnice, pri čemu su knjižnice dužne utrošiti 70 – 80 % ukupnih sredstava na kupnju knjiga s popisa A. Popis A dodatno je bio podijeljen na tri popisa,² prema kojima su knjižnice imale obvezu kupnje ovisno o tipu. KGZ bi kao knjižnica I. tipa bio obavezan nabavljati naslove sa sva tri popisa A, što bi iznosilo približno 550 naslova godišnje. Novom modelu otkupa cilj je bio i proširiti načine distribucije knjiga do knjižnice – osim preko nakladnika također preko distributera i knjižarske mreže. Nakon predstavljanja modela svim zainteresiranima, Ministarstvo je otvorilo javno savjetovanje na koje su pristigle brojne primjedbe s obje strane. Sporna je bila količina administracije tog načina otkupa, kako za knjižnice s manjim brojem zaposlenih tako i za male nakladnike. Usto, knjižnice nisu bile zadovoljne omjerom sredstava za popis obvezne i popis preporučene građe, postavljeno je pitanje ažurnosti dostave građe, nemogućnosti manjih knjižnica da budu ažurne u izvještajima te dodatnog opterećenja knjižničnog osoblja administrativnim poslovima. Nakon zaključenog javnog savjetovanja Ministarstvo se odlučilo za odgodu novog modela. Sredinom 2022. godine Ministarstvo intenzivno surađuje sa svim zainteresiranim dionicima vezano za novi model otkupa, pozivajući posebno na sastanke knjižničare koji obavljaju poslove matične djelatnosti za narodne knjižnice, nakladnike i distributere, a kasnije i voditelje nabave u narodnim knjižnicama. Nakon dorade novi model otkupa postaje aktivan u 2023. godini, a predstavljen je s planiranim učinkom dodatnog promicanja knjige i čitanja suradnjom svih dionika na formiranju zahtjevnije čitateljske publike te in-

² Popis A1 sadržavao bi do 50 naslova, A2 od 150 do 200 naslova te A3 od 200 do 300 naslova godišnje.

tenziviranja komunikacije između knjižničara i nakladnika, knjižara i distributera s ciljem osiguravanja dostupnosti najkvalitetnijih i kulturno relevantnih knjiga u svim knjižnicama u Hrvatskoj (Novi model otkupa, 2022). Od uvođenja model se provodi uz poneke izmjene svake godine. Glavne novine modela koji aktivno započinje od 2023. godine jesu značajno povećanje proračunskih sredstava koja se izdvajaju za otkup, dodjela financijskih sredstava knjižnicama prema tipu knjižnice i na temelju iskazanog interesa za kupnju te priređeni popisi. Narodnim knjižnicama dodjeljuju se posebna namjenska sredstva za otkup knjiga (95 % po potpisu ugovora te 5 % nakon podnesenog izvještaja) kojima one samostalno nabavljaju knjige tijekom cijele godine. Za razliku od prethodnih modela, u tom modelu knjižničari imaju mogućnost izbora naslova, doduše ne potpuno slobodan jer Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost i Stručno povjerenstvo za dječju knjigu ocjenjuje naslove koje su nakladnici prijavili za otkup razvrstavajući ih na popise A, B i C.³ Sredstva dobivena namjenski za otkup mogu biti utrošena isključivo za kupnju naslova koji se nalaze na popisima A i B, odnosno za obvezne naslove i one preporučene. Pozitivna promjena je to što se među pet članova spomenutog Kulturnog vijeća i tri člana navedenog Stručnog povjerenstva nalazi u svakom i po jedan knjižničar.

Kao što je navedeno, od početka primjene modela mijenjala se provedba i pojedini uvjeti, a dorade modela vidljive su u terminima objavljivanja popisa i obvezi knjižnica o kupnji naslova s popisa A. U prvoj godini provođenja otkup se provodio u dva termina, a u drugoj i trećoj godini provođenja u četiri termina, prilagođavajući se tako potrebi da knjižnice što recentnije nabave građu za svoje korisnike. Kada je u pitanju obvezni broj primjeraka koji je potrebno kupiti s popisa A, u prve dvije godine to je bio jedan primjerak za knjižnice od I. do VI. tipa., a od 2025. godine propisan je veći broj primjeraka za knjižnice od I. do IV. tipa, dok knjižnice od VI. do VIII. tipa od te godine imaju slobodan izbor i broja primjeraka s popisa A, odnosno nisu ga dužne kupiti ako ne žele.⁴ Sve knjižnice imaju slobodan izbor naslova i broja primjeraka s popisa B. Građa za otkup može se kupiti u knjižarama, od distributera ili izravno od izdavača, pregovarajući o cijeni građe, ali poštujući *Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige* (Sporazum, 2007). Nov je i način izvještavanja o kupljenoj građi prema Ministarstvu, koji iziskuje vrlo detaljne podatke od kojih neke u sustav e-Pisarnice knjižničar unosi iz padajućeg izbornika, a neke je potrebno ručno unijeti.⁵ Podatke o otkupljenim knjigama knjižnice su dužne odmah

³ Na popisu A nalaze se knjige koje su knjižnice dužne nabaviti, popis B sadrži knjige koje se knjižnicama preporučuju za otkup, a popis C je popis knjiga koje knjižnice mogu nabavljati vlastitim sredstvima.

⁴ Za knjižnice V. tipa broj primjeraka ostaje nepromijenjen.

⁵ Iz svojevrsnog padajućeg izbornika biraju se podaci o autoru i naslovu koji se prepoznaju na temelju unesenih prvih slova istih. Naslovi na knjigama i u e-Pisarnici Ministarstva ponekad se ne podudaraju, a velik su izazov knjige u nastavcima te one u više svezaka. Iz padajućeg izbornika

nakon inventarizacije unositi u e-Pisarnicu radi praćenja tijeka provedbe otkupa od strane Ministarstva.

Javni poziv nakladnicima za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama u 2025. godini navodi kao glavni cilj te mjere povećanje dostupnosti vrijedne knjige i promicanje kulture čitanja uz napomenu da se mjera provodi kao dopuna redovnoj knjižničnoj nabavi za koju Ministarstvo, uz osnivače narodnih knjižnica, također osigurava proračunska sredstva (Javni poziv nakladnicima, 2025). Prema Pozivu, otkupom knjiga obuhvaćena su izdanja hrvatskih izdavača na hrvatskom jeziku, uključujući vrijedna djela suvremene domaće književnosti, prijevode suvremene svjetske književnosti, djela od temeljne važnosti za nacionalnu kulturu i umjetnost, djela domaće i prevedene esejistike i publicistike (kako književne, tako i znanstvene i stručne), kao i kvalitetne knjige i slikovnice namijenjene djeci i mladima. Izdanja izuzeta od mogućnosti otkupa jesu školski udžbenici i priručnici, ponovljena i komercijalna izdanja, izdanja koja ne zadovoljavaju profesionalne nakladničke standarde u pogledu kvalitete i tehničke izvedbe te izdanja ne toliko tražena u narodnim knjižnicama. Prethodni modeli otkupa, do 2021. godine, imali su dodatna ograničenja koja nisu dopuštala otkup ponovljenih izdanja ako od prethodnog izdanja nije prošlo više od 20 godina i djelo više nije dostupno u narodnim knjižnicama (Javni poziv za otkup, 2021). Iznimno se ponovljena izdanja mogu otkupiti i ranije ako za to postoje valjani razlozi: knjiga čiji je sadržaj isključivo užeg lokalnog značaja, izdanja čija je maloprodajna cijena prema procjeni nadležnog tijela previsoka u odnosu na stvarni trošak njihove produkcije i u nerazmjeru s realnim stanjem na tržištu Republike Hrvatske, izdanja koja nisu u slobodnoj prodaji, odnosno koja nisu dostupna potencijalnim kupcima i čitateljima redovnim prodajnim kanalima, odnosno u fizičkim i mrežnim knjižarama, kao i izdanja koja su namijenjena besplatnoj distribuciji, izdanja nakladnika koji nisu priložili elektronički dokaz o dostavi obveznih primjeraka NSK-u i knjige čiji nakladnici nisu izvršavali preuzete obveze prema Ministarstvu te protiv kojih se vodi pravni postupak. Ta se dodatna ograničenja nisu navodila u javnim pozivima u posljednjem modelu otkupa.

Ministarstvo dodjeljuje financijska sredstva za otkup knjiga za narodne knjižnice prateći podjelu knjižnica prema *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* (2021) na osam tipova. Pripadnost određenom tipu određuje se prema broju stanovnika općina i gradova u Republici Hrvatskoj. Najveći dio kupnje novcem od otkupa ostvaruje se izravno od izdavača, uz poštivanje *Sporazuma o jedinstvenoj cijeni knjige* (Sporazum, 2007).⁶ U slučaju kupovine knjiga s popisa otkupa uočljivo je da neprofesionalni nakladnici, kojima nakladništvo nije osnovna djelatnost, često

bira se način kupnje, a ručno se unose datum inventarizacije, broj kupljenih primjeraka, nabavna cijena po kojoj je knjiga kupljena.

⁶ To podrazumijeva da je u prvoj godini od izdanja nekog novog naslova dopušten popust do najviše 10 % u redovnoj prodaji, odnosno do 20 % u sajamskoj prodaji.

ne odobravaju rabat, dok je kod velikih nakladnika i distributera potrebno naglasiti zahtjev za uobičajenim popustom.⁷

Pojedini nakladnici, osobito oni manji, nezadovoljni svojim položajem, skloni su nazivati distributere, kako ih je u raspravi nazvao B. Čegec, profiterima otkupa, odnosno „dilerima“, uvjereni da će distributeri novim modelom najviše zarađivati (Novi model otkupa, 2024). Ministarstvo nije pred knjižnice postavilo uvjet od koga moraju kupovati knjige s popisa otkupa. Jednako je prihvatljiva kupnja od distributera, izdavača, na sajmovima knjiga ili u knjižarama. Knjižnice su i prije novog modela otkupa s distributerima uspješno radile, pa su distributeri upoznati s načinom rada, dostavljaju knjige i račune na vrijeme. Osim toga, niti jedan distributer ne može isporučiti svu građu s popisa otkupa jer velik broj izdavača uopće im ne daje knjige obuhvaćene programom otkupa u distribuciju.

Prema *Završnom izvješću otkupa* (2024), Ministarstvo u velikoj mjeri u novom modelu otkupa potiče neprofesionalne nakladnike, pojedince, institucije i druge ustanove kojima objavljivanje knjiga nije primarna djelatnost, što je vidljivo i iz tablice 1. Oni nemaju mogućnosti distribucije ni oglašavanja, tako da postoji mogućnost da informacija o pojedinim vrijednim izdanjima ne dođe do niza knjižnica, a često izdaju visokokvalitetne publikacije, najčešće monografskog tipa. Namjera je Ministarstva omogućiti kupnju knjižnicama koje imaju uvjete za čuvanje i predstavljanje takvih izdanja korisnicima te manjim knjižnicama omogućiti da otkupom vrijednih nekomercijalnih izdanja prate specifičnosti svoje lokalne sredine i svojih korisnika (*Završno izvješće otkupa*, 2024). Neprofesionalni nakladnici često nemaju dovoljno otisnutih primjeraka ili knjige uopće nisu tiskane u trenutku objave popisa, što knjižnicama otežava poslovanje s njima. Često zbog povećanih troškova ti nakladnici ne daju svoje naslove u distribuciju, a istodobno sami teško distribuiraju građu. Knjižnicama ne daju rabat, češće naplaćuju poštarinu (čak i ako se nalaze u istom gradu u koji isporučuju građu), nisu upoznati s izdavanjem *e*-računa te poneki nastoje knjižnicama i naplatiti njegovo izdavanje. Nabava od malih nakladnika podrazumijeva najčešće 1 do 2 naslova na računu, što znatno povećava opseg posla i knjižničarima i računovodstvenim službama. Oko 40 % nakladnika koji su bili uključeni u otkup su na popisima prisutni sa samo jednim naslovom.

⁷ Pomutnju oko rabata izazvale su i same knjižnice, s obzirom na to da su neke od njih u početku primjene novog modela otkupa tražile kupnju bez rabata. Prilikom kupnje naslova s popisa otkupa na razini Hrvatske vidljiv je porast prosječnog odobrenog popusta na godišnjoj razini. Prosječni popust iznosio je 5 % u 2023. godini, 6,62 % u 2024. godini, dok je u 2025. godini dosegnuo 7,2 %.

Tablica 1. Profesionalni i neprofesionalni nakladnici

Godine	Profesionalni nakladnici	Neprofesionalni nakladnici
2023.	92	56
2024.	105	70
2025.	106	57

Ministarstvo ističe kako je novi model otkupa pridonio intenziviranju komunikacije između knjižnica i nakladnika, osobito u segmentima u kojima takve suradnje ranije gotovo da nije ni bilo (Završno izvješće otkupa, 2024). Knjižnice su nakladnicima prirodni poslovni partneri i u većini slučajeva se suradnja između knjižnica i nakladnika može ocijeniti jako dobrom. To pokazuje i podatak da su knjižnice u najvećoj mjeri knjige novcem od otkupa kupovale upravo izravno od njih. Određeni nakladnici koji prethodno nisu nudili svoje publikacije knjižnicama ni nakon uvođenja novoga modela otkupa ne proširuju svoju ponudu, već nude isključivo naslove uvrštene na popise za otkup. Dodatni izazov predstavljaju kontaktni podaci na popisima Ministarstva, koji su često neažurni ili vode prema vlasnicima nakladničkih kuća, a ne prema osobama zaduženima za prodaju i distribuciju.

Prema navodima Ministarstva, zahvaljujući novom modelu otkupa niz knjiga otkupljen je u puno većem broju primjeraka nego ikada ranije u okviru mjere otkupa knjiga. To omogućuje nakladnicima prilagođavanje i povećanje naklade pojedinih vrijednih naslova (Završno izvješće otkupa, 2024).

Narodne knjižnice same se prijavljuju na poziv Ministarstva za sudjelovanje u programu otkupa. Od 2023. do 2026. stabilan je broj uključenih knjižnica. U 2023. godini u otkupu su sudjelovale 194 narodne knjižnice, a 2024. godina donosi blagi pad broja sudionika na 185 knjižnica. U 2025. godini broj knjižnica ponovno se povećava na 196, a takav ostaje i u 2026. godini.

3. Metodologija istraživanja

Cilj je istraživanja utvrditi utjecaj programa otkupa knjiga koje od 2023. godine provodi Ministarstvo na upravljanje zbirkom te procese u poslovanju KGZ-a. Svrha je procijeniti kako postojeći model otkupa knjiga utječe na izgradnju zbirke i njezinu strukturu te zadovoljstvo knjižničara tim modelom otkupa. U istraživanju je primijenjena strategija studije slučaja⁸ na primjeru KGZ-a. Kako je u suštini

⁸ Prema Halmiju (2005:200–202), studija slučaja predstavlja istraživačku tehniku koja može ponuditi bogatu deskripciju fenomena ili procesa od važnosti za intenzivnije proučavanje. Cilj je dubinsko ispitivanje i intenzivno analiziranje fenomena. Koristi se, između ostalog, kada je u pitanju jedinstven slučaj. Studija slučaja također se smatra postupkom koji se sastoji u sagledavanju

svaka narodna knjižnica specifična s obzirom na okolinu u kojoj djeluje i strukturu korisnika čije potrebe treba zadovoljiti, svrha ovog istraživanja jest dati dublji uvid i kontekstualizirati model otkupa knjiga u jednoj narodnoj knjižnici, a ne generalizirati njegove učinke. Studijom slučaja nastojalo se omogućiti dubinsko istraživanje KGZ-a, najveće narodne knjižnice u Hrvatskoj, s ciljem razumijevanja složenih odnosa i procesa unutar konteksta i specifične prakse otkupa knjiga preko Ministarstva te utjecaj na knjižničnu zbirku i procese.

U skladu s navedenim ciljevima i svrhom istraživanja proizlaze sljedeća istraživačka pitanja:

IP1: Kako se provodi novi model otkupa u praksi?

IP1a: Koliki je udio otkupljene građe u godišnjoj nabavi?

IP1b: Kakva je struktura otkupljene građe prema vrsti, odnosno namjeni?

IP2: Kako knjižničari percipiraju postojeći model otkupa i koliko su njime zadovoljni?

IP3: Kako novi model otkupa utječe na poslovanje knjižnice?

Podaci su prikupljeni *desk*-metodom istraživanja iz više izvora i metodom ankete (upitnik). U primjeni tematske analize odgovora na pitanja otvorenog tipa primijenjena je kvalitativna i kvantitativna analiza, što znači da je provedena nefrekvencijska i frekvencijska analiza temeljena na individualnoj perspektivi istraživača i podrazumijeva vrednovanje rezultata kako bi se utvrdilo postojanje određene pojave i njezine učestalosti (Lamza Posavec, 2021: 258). Jedinice analize bili su ispunjeni anketni upitnici, izvještaji o poslovanju knjižnice i izvještaji o provedbi modela otkupa. Uzorak ispitanika u anketi bio je namjerni.

Desk-metodom prikupljeni su izvještaji i statistički podaci o poslovanju KGZ-a te podaci o provedbi postojećeg modela otkupa Ministarstva na kojima je provedena sekundarna analiza podataka. Empirijsko istraživanje provedeno je od 27. kolovoza do 4. rujna 2025. godine metodom ankete na ciljnoj populaciji od 15 knjižničara. Upitnik je bio namijenjen knjižničarima koji rade na poslovima nabave građe u KGZ-u u okviru koordinirane nabave knjižnične građe. Kao mjerni instrument korišten je upitnik kojim se ispitalo zadovoljstvo novim modelom Ministarstva koji se odnosi na otkup knjiga, općenito i za pojedine segmente, u kojoj mjeri model odgovara potrebama izgradnje knjižnične zbirke te njegovo odražavanje na radno opterećenje. Poziv za ispunjavanje mrežno dostupnog upitnika upućen je e-poštom. Upitnik se sastojao od 12 pitanja, a izrađen je preko mrežne aplikacije

svih važnijih aspekata neke pojave ili situacije, pri čemu je jedinica analize pojedinačni subjekt (Struna – Studija slučaja, s. a.). Miočić (2018: 179) studiju slučaja, zbog nesuglasja brojnih autora, definira istraživačkom strategijom.

Google Obrasci. Pitanja su bila zatvorenog tipa s jednostrukim ili višestrukim izborom, Likertovom ljestvicom od 5 stupnjeva i jednim pitanjem otvorenog tipa. Osim zadnjeg, sva su preostala pitanja bila obvezna za ispunjavanje. Ispitanicima je omogućeno anonimno ispunjavanje upitnika kako bi se osigurali što vjerodostojniji odgovori. Za opis dobivenih rezultata korištena je deskriptivna statistika, a za obradu i analizu podataka korišten je Microsoft Office Excel.

KGZ je jedina ustanova u Hrvatskoj koja se smatra narodnom knjižnicom I. tipa (Statistički podaci knjižnica, 2024), zbog čega nema drugih knjižnica toga tipa s kojima bi se mogla uspoređivati. Važno je istaknuti da je u njezinom sastavu i Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić, koja prema zahtjevu Ministarstva zasebno provodi program nabave građe otkupom kao knjižnica u drugom gradu i to kao knjižnica V. tipa.

3.1. Rezultati istraživanja desk-metodom

Prema *Smjernicama za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grad Zagreba* (2023), kao model nabave primjenjuje se koordinirana nabava građe. Model je izrađen u (tadašnjoj) Matičnoj službi ustanove 1990. godine, a temeljen je na iskustvu centralizirane obrade te na uvidu u stanje i strukturu postojećih knjižničnih fondova svih narodnih knjižnica u Zagrebu (Kenda, 2018). Primjenjuje se IFLA-in model *Conspectus* (Barbarić, 2010), standardizirani okvir za planiranje, razvoj i vrednovanje knjižničnih zbirki na temelju definirane dubine prikupljanja građe. Model se sastoji od šest indikatora informacijskih razina⁹ koje označavaju stupanj sveobuhvatnosti i složenosti fonda. Položaj pojedine knjižnice unutar mreže KGZ-a, ovisno o tome radi li se o središnjoj knjižnici, područnoj knjižnici ili ogranku,¹⁰ utječe na vrstu građe i broj primjeraka koje je potrebno osigurati kako bi se zadovoljile informacijske potrebe korisnika. Odluka o nabavi vrste građe i broju primjeraka donosi se uvažavajući kriterije kvalitete djela, potražnje korisnika (statistika posudbe i rezervacija i analiza korisničkih upita), financijskih i prostornih mogućnosti. Ukupno djeluje 15 odjela nabave u kojima voditelji raspoložu određenim sredstvima za nabavu građe i izgrađuju zbirke svojih knjižnica, na sveukupno 42 lokacije te bibliobus. U pripremi je novi model – centralizirana nabava građe za KGZ, za koji bi se preduvjeti mogli ostvariti preseljenjem Gradske knjižnice na novu lokaciju u Paromlin. Nabava svih vrsta građe tada će biti objedinjena za sve lokacije u mreži KGZ-a. *Smjernice za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grada Zagreba* (Smjernice, 2023) kao načine

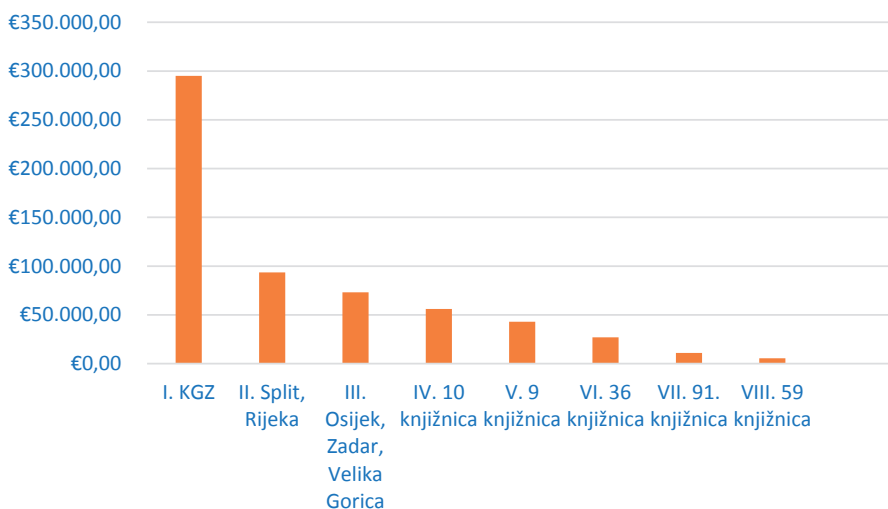
⁹ Model *Conspectus* sastoji se od šest indikatora informacijskih razina (0–5), koje označavaju stupanj sveobuhvatnosti i složenosti fonda – od građe koja se ne prikuplja (0), preko minimalne informacijske razine (1), osnovne (2), studentske (3), istraživačke (4) do sveobuhvatne razine (5).

¹⁰ U sustavu KGZ-a razine primjene modela *Conspectus* povezane su s organizacijskom strukturom mreže.

nabave navode kupnju, otkup Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, otkup Grada Zagreba, obvezni primjerak, dar i zamjenu. Izgradnja zbirki financira se sredstvima Grada Zagreba, Grada Zaprešića, Zagrebačke županije te Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske za kupnju i za otkup.

KGZ pripada knjižnicama I. tipa jer djeluje na području s više od 250 000 stanovnika. Gradska knjižnica Ante Kovačića dio je mreže KGZ-a, ali smještena je u gradu Zaprešiću. Prema *Standardu* (2021), ubraja se u knjižnice V. tipa, koje djeluju u područjima s 20 001 do 35 000 stanovnika te sklapa poseban ugovor o otkupu knjiga s Ministarstvom. KGZ-u kao knjižnici I. tipa osigurava se najviše financijskih sredstava za otkup knjiga i ta sredstva povećavaju se iz godine u godinu.

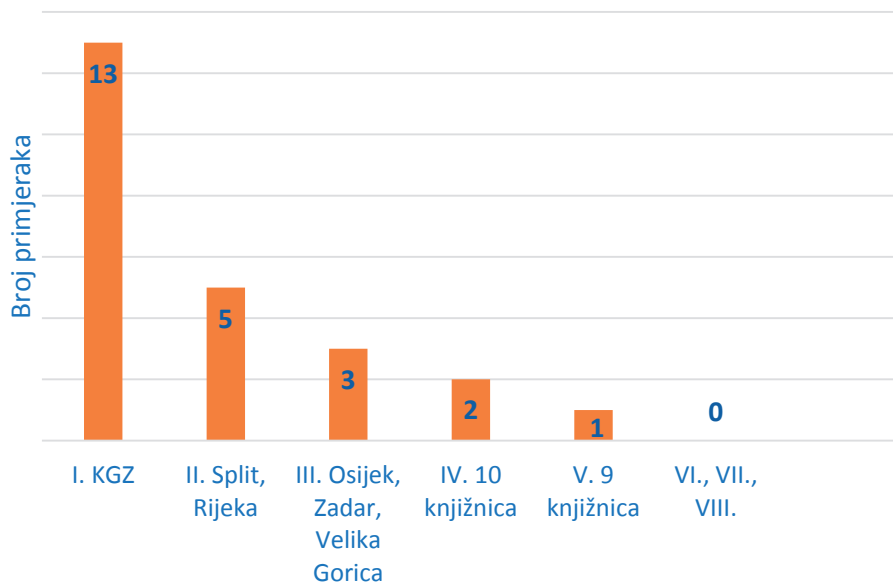
Uočljiva je velika razlika u izdvojenim sredstvima za otkup prema tipu knjižnica (Upute za predlagatelje, 2024). Za knjižnicu I. tipa je npr. u 2025. izdvojeno 295.000,00 €, za knjižnice II. tipa, u koje se ubrajaju knjižnice u Splitu i Rijeci, 93.500,00 €. Za knjižnice III. tipa, u koji se ubrajaju knjižnice u Osijeku, Zadru i Velikoj Gorici, taj je iznos 73.150,00 €. Za knjižnice koje se ubrajaju u tip knjižnica od IV. do VIII. ti se iznosi kreću u rasponu od 56.000,00 do 5.500,00 € (slika 1).

Slika 1. Sredstva koja knjižnice mogu zatražiti za otkup u 2025. godini

KGZ novcem od otkupa kupuje uz uobičajene popuste, u skladu s tržišnom praksom i *Sporazumom o jedinstvenoj cijeni knjige* (Sporazum, 2007).

Od 2025. godine, kada je uvedena obveza nabave propisanog broja primjeraka naslova s popisa A, KGZ kao knjižnica I. tipa mora kupiti 13 primjeraka svakog naslova, a Gradska knjižnica Ante Kovačića 1 primjerak (slika 2). Prethodne dvije godine ovog modela otkupa KGZ je morao kupiti samo 1 primjerak naslova s popisa A, isto kao i Gradska knjižnica Ante Kovačića iz Zaprešića.

Tip knjižnice

Slika 2. Minimalni broj primjeraka po naslovu s popisa A koje su knjižnice dužne nabaviti

S obzirom na specifičnosti fonda i potrebe lokalne zajednice u kojima djeluju područne knjižnice mreže, KGZ nema stvarnu potrebu za 14 primjeraka pojedinih vrsta građe, primjerice opsežnih likovnih monografija namijenjenih čitaoničkom fondu, odnosno referentne građe koja se koristi u knjižnici i nije predviđena za posudbu. Prije uvođenja obvezne kvote od 14 primjeraka, optimalnom se pokazivala nabava 5 do 6 primjeraka takvih izdanja. Popis obveznih naslova s popisa A nije u potpunosti usklađen sa *Smjernicama za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grada Zagreba* na razini pojedinih lokacija unutar mreže ustanove. Smjernice su izrađene na temelju specifičnih potreba korisnika, raspoloživog prostora, udaljenosti pojedine lokacije od drugih knjižnica te obilježja fonda (primjerice, odsutnost dječje literature ili čitaonice i čitaoničke zbirke). No, vezano za otkup Ministarstva, uočava

se pomak prema smanjivanju broja naslova na popisu A uz istodobno povećanje broja naslova na popisu B.

Broj naslova uvrštenih na popise A i B bilježi kontinuirani rast. U 2023. godini na popisima je bio 791 naslov, od čega je u KGZ-u kupljeno 785, što predstavlja stopu realizacije od 99,2 %. U 2024. godini broj naslova povećan je na 1100, što predstavlja rast od 39,1 %. U KGZ-u je kupljeno 1082 naslova, što je realizacija od 98,4 %. U 2025. godini broj naslova dodatno raste za 4,1 %, na 1145, a KGZ je kupio 1093 naslova, a stopa realizacije iznosi 95,46%.

KGZ provodi odabir i nabavu knjižnične građe primarno na temelju oglednog primjerka. Međutim, u modelu otkupa dio naslova nije dostupan ogledom, što onemogućuje knjižničarima uvid u sadržaj publikacija prije njihove nabave. U takvim slučajevima ulogu i odgovornost vrednovanja sadržaja preuzima Kulturno vijeće za knjižnu, nakladničku i knjižarsku djelatnost te Stručno povjerenstvo za dječju knjigu. Među ogledima nalaze se naslovi koji su uključeni u popis otkupa i oni koji nisu na popisu. Takva situacija zahtijeva odvajanje narudžbenica te izdavanje dvaju zasebnih računa od strane nakladnika ili distributera, što povećava administrativno opterećenje, broj računa i mogućnost pogrešaka u procesu nabave.

Prema *Završnom izvješću otkupa* (2026), narodne su knjižnice u 2025. godini najviše kupovale romane (40 %), slikovnice (14 %) i knjige za djecu i mlade (13 %). Istaknuto je i zanimanje za kupnju knjiga kratke proze te publicistike, a za monografije i stručnu knjigu pokazan je nešto manji interes, kao i za poeziju, eseje te osobito drame.

Jednaki su pokazatelji i u KGZ-u (tablica 2). Takvi su podaci i očekivani s obzirom na to da je najviše knjiga u kategoriji romana i prijavljeno za otkup, a drama je zastupljena s relativno malim brojem naslova na popisima.

Analiza vremenske strukture krugova otkupa pokazuje neujednačene razmake (tablica 3). Prvi krug otkupa započinje kasno, tek u travnju. U prvom kvartalu tekuće godine KGZ obično nema na raspolaganju druge izvore financiranja za kupnju knjiga. Velik broj naslova ostaje u tom razdoblju na ogledima, izvan fonda te čeka mogućnost kupnje. Zbog toga je upravo u prvom krugu otkupa zabilježen najmanji broj ponovljenih kupnji, tj. kupnji iz dva različita izvora financiranja. Međutim, dugo je razdoblje u kojem knjižnica ne može zadovoljiti potrebe korisnika unatoč postojanju interesa za pojedinim naslovima. Problem predstavlja izrazita neravnomjernost razmaka između pojedinih krugova otkupa.

Tablica 2. Kupnja knjiga u Knjižnicama grada Zagreba s popisa otkupa po vrsti djela

Vrsta djela	2023.	2024.	2025.
Drama	8	17	13
Esej i kritika	42	66	66
Knjige za djecu i mlade	65	107	109
Kratke priče	51	79	88
Monografija	17	23	29
Poezija	61	81	68
Publicistika	63	112	94
Roman	231	297	315
Slikovnica	76	107	107
Strip	59	69	81
Stručna knjiga	39	45	51
Znanstvena knjiga	73	80	72

Posebno se ističe razdoblje između četvrtog kruga prethodne i prvog kruga tekuće godine, koje traje približno pet mjeseci. Nakladnici za otkup mogu prijaviti naslove do 6 mjeseci nakon izdavanja. Četvrti krug započinje vrlo kasno, početkom studenoga, te knjižnicama ostavlja svega nešto više od mjesec dana za realizaciju kupnje odabranih naslova i predaju završnog izvještaja Ministarstvu, čiji je krajnji rok 15. prosinca. U istom razdoblju knjižnice privode kraju trošenje sredstava i iz drugih izvora financiranja te predaju godišnje izvještaje, što dodatno povećava administrativno opterećenje. Četvrti krug uveden je s ciljem omogućavanja uključivanja naslova predstavljenih na sajmovima knjiga u otkup unutar iste kalendarske godine. Iako se dio tih naslova doista prijavljuje u četvrtom krugu, praksa pokazuje da se većina ipak nađe tek u prvom krugu sljedeće godine. Organizacijske poteškoće dodatno su izražene zbog činjenice da nakladnicima nije propisan rok u kojem knjižnicama moraju isporučiti kupljene naslove i ispostaviti račune. Knjižnice moraju svoj dio posla odraditi u roku te su pod velikim vremenskim pritiskom zbog predavanja završnog izvještaja prema Ministarstvu.

Tablica 3. Nejednaki razmaci između pojedinih krugova otkupa knjiga

Krugovi otkupa	Vremenski razmak
1. i 2. krug	2 mjeseca
2. i 3. krug	4 mjeseca
3. i 4. krug	1 mjesec
4. i 1. iduće godine	5 mjeseci

Iz perspektive KGZ-a naslovi koji se mogu kupiti sredstvima otkupa nisu dodatni u odnosu na redovitu nabavu, nego su zamijenili primjerke naslova koji bi inače bili kupljeni iz drugih izvora financiranja kad god je to moguće. Kada je to vremenski prihvatljivo, knjižnice čekaju objavu popisa i kupuju te naslove novcem od otkupa, ali neće kupiti dodatne primjerke iz drugih izvora financiranja ako im oni nisu potrebni. Međutim, u praksi se javljaju problemi zbog dugih razdoblja između pojedinih rokova otkupa, što je iz perspektive korisnika predugo čekanje na tražene naslove, a iz perspektive knjižnica uvelike se gubi na aktualnosti fonda. Ako bi se čekalo da se naslov kupi tek nakon što se objave popisi korisnici bi neke naslove čekali i po šest mjeseci. Kada knjižnice već kupe potreban broj primjeraka naslova iz drugih izvora financiranja, preostala sredstva iz otkupa nije uvijek moguće racionalno utrošiti. Nadalje, dio naslova u trenutku objave popisa otkupa nije dostupan jer još nije izašao iz tiska, dok su pojedini naslovi tiskani u premalim nakladama te su u trenutku nabave bili rasprodani i nedostupni za kupnju.

Ministarstvo je predvidjelo mogućnost da knjižnice, u slučajevima kada su već osigurale dovoljan broj primjeraka pojedinog naslova s popisa A iz drugih izvora financiranja, takve primjerke evidentiraju u sustavu te namjenska sredstva za otkup usmjere na druge naslove s popisa A ili B. KGZ tu mogućnost ne koristi. Kupuje se svaki naslov s popisa A, po jedan primjerak prve dvije godine novog modela, odnosno 14 primjeraka koji se moraju kupiti od 2025. godine. U sustavu e-Pisarnice ispunjavaju se dvije opsežne tablice, a popunjavanje treće dodatno bi usporilo i otežalo proces jer se zbog velike količine podataka javljaju trenutačno nepremostivi tehnički problemi s radom u sustavu e-Pisarnice.¹¹ Međutim, ta se mogućnost može koristiti kao mehanizam racionalizacije potrošnje financijskih sredstava za nabavu naslova s popisa A i B aktualnog godišnjeg otkupa.

Analiza načina kupnje knjiga novcem od otkupa u KGZ-u od 2023. do 2025. godine pokazuje da su knjižnice najviše kupovale izravno od nakladnika. U pro-

¹¹ U e-Pisarnicu se nose posebno podaci o knjigama kupljenim s popisa A, posebno s popisa B, a postoji i dodatna tablica za unos naslova s popisa A koji su kupljeni nekim drugim sredstvima.

matranom razdoblju ukupno je nabavljeno 43 606 primjeraka knjiga, pri čemu je izravno od izdavača nabavljeno 26 798 primjeraka, što čini 61,44 % ukupne nabave knjiga novcem od otkupa. Drugi najzastupljeniji način kupnje bila je kupnja od distributera, od kojih je kupljeno 16 152 primjeraka knjiga, odnosno 37,03 % ukupnog broja. Nabava putem sajmova knjiga iznosila je 654 primjeraka, što čini svega 1,50 %, dok je kupnja u knjižarama zabilježena u 14 slučajeva, što iznosi 0,03 %.

Godine 2025. otkup je činio oko 15 % od ukupne količine novčanih sredstava kojima je KGZ raspolagao za kupnju knjižne građe. Može se primijetiti da su se dio koji Ministarstvo izdvaja za slobodnu kupnju, a koji je u 2025. godini iznosio 17 % od ukupnog iznosa, i dio koji Ministarstvo izdvaja za otkup gotovo izjednačili.

Financijski pokazatelji poslovanja pokazuju kontinuiran rast iznosa sredstava koje ustanova dobiva na temelju iskaza interesa za otkup knjiga, kao i udjela u ukupnom iznosu sredstava utrošenih na nabavu knjižne građe (tablica 4).

Tablica 4. Financijski pokazatelji nabave građe

Godina	Ukupan iznos za nabavu građe	Ministarstvo (kupnja)	Ministarstvo (otkup)	Udio iznosa otkupa u ukupnom iznosu za nabavu građe	Kretanje iznosa otkupa (rast/pad)
2023.	1.222.012,55 €	221.647,09 €	200.000,00 €	16 %	-
2024.	1.108.792,36 €	234.000,00 €	265.000,00 €	24 %	↑
2025.	2.000.986,72 €	338.000,00 €	295.000,00 €	15 %	↑

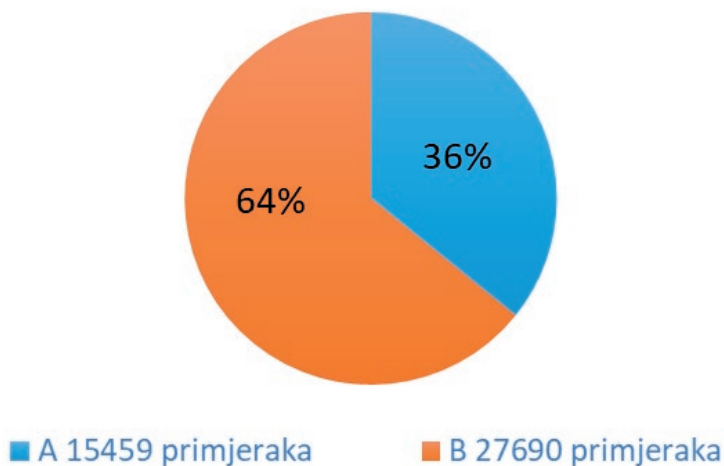
Od 2023. do 2025. godine zabilježen je kontinuirani rast novčanih sredstava i broja kupljenih svezaka naslova (tablica 5). U 2023. godini iznos sredstava za otkup namijenjenih KGZ-u iznosio je 221.502,94 €, pri čemu je kupljeno ukupno 12 475 primjeraka. U 2024. godini zabilježen je značajan porast financijskih sredstava na 286.997,65 €, što predstavlja povećanje od 29,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Broj kupljenih primjeraka porastao je na 15 253, odnosno za 22,3 %. Rast se nastavlja i u 2025. godini, kada iznos doseže 320.000,00 €, što predstavlja dodatno povećanje od 11,5 % u odnosu na 2024. godinu. Broj kupljenih primjeraka porastao je na 15 878, što odgovara rastu od 4,1 %.

Tablica 5. Utrošena sredstva i kupljeni primjerci naslova s popisa A i B u Knjižnicama grada Zagreba (2023. – 2025.)

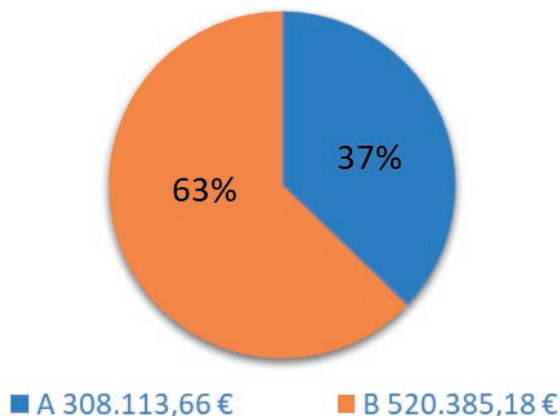
Godina	Popis A		Popis B		Popisi A i B ukupno	
	Financijska sredstva	Broj kupljenih primjeraka	Financijska sredstva	Broj kupljenih primjeraka	Financijska sredstva	Broj kupljenih primjeraka
2023.	91.101,49 €	5012	130.399,12 €	7393	221.500,61 €	12 475
2024.	112.916,26 €	5680	174.081,39 €	9324	286.997,65 €	15 004
2025.	104.095,91 €	4767	215.904,67 €	10 973	320.000,58 €	15 740
Ukupno	308.113,66 €	15 459	520.385,18 €	27 690	828.498,84 €	43 219

Za 2026. godinu planiran je iznos od 326.000,00 €, što predstavlja umjeren rast od 1,9 % u odnosu na 2025. godinu. U razdoblju od 2023. do 2025. godine broj kupljenih svezaka povećao se za 3403 jedinice, odnosno za 27,3 %, dok su ukupno utrošena sredstva porasla za 98.497,37 €, što predstavlja rast od 44,5 %.

KGZ je od 2023. do 2025. za kupnju knjiga s popisa A utrošio nešto više od 1/3 sredstava namijenjenih za otkup, a za knjige s popisa B preostali iznos. U jednakim omjerima kreće se i kupnja primjeraka naslova (slike 3 i 4).

Slika 3. Omjer kupljenih primjeraka naslova s popisa A i B u Knjižnicama grada Zagreba (2023. – 2025. godine)

Slika 4. Financijska sredstava Knjižnica grada Zagreba utrošenih za kupnju naslova s popisa A i B (2023. – 2025. godine)

Podaci ukazuju na izražen rast ukupnog broja računa u razdoblju od 2020. do 2025. godine. U odnosu na 2020. godinu (2934 računa), 2021. godina donosi blagi pad u broju računa (2899 računa), ali zatim slijedi kontinuirani porast broja računa u narednim godinama. U 2022. godini broj računa povećao se na 3095, dok je u 2023. godini zabilježen značajan rast na 4161 račun, što je porast od 34,45% u odnosu na 2022. U 2024. godini ukupan broj računa dosegao je 4568, što predstavlja rast od 9,78 % u odnosu na 2023. godinu. U 2025. godini dolazi do novog ubrzanja rasta na ukupno 5461 račun. U odnosu na 2024. to je porast od 19,55 %. Ako se iz ukupnog broja računa izdvoje oni vezani za otkup, dolazi se do podatka da je u 2023. godini evidentirano 854 računa vezanih za otkup, dok je u 2024. godini njihov broj porastao na 1082, a rast se nastavio i u 2025., kada je broj računa vezanih za otkup bio 1619.

Dodatne administrativne poteškoće proizlaze iz korištenja sustava e-Pisarnice za podnošenje izvještaja Ministarstvu, koji tehnički ne podržava unos velikog broja podataka potrebnih za obradu otkupa KGZ-a. Nakon prvog kruga otkupa unos podataka u sustav postaje izrazito usporen i otežan. Podaci o nabavljenoj i inventariziranoj građi koju su knjižnice upisale u knjižnični program ZaKi moraju se ponovno unositi u e-Pisarnicu radi skupnog izvještavanja Ministarstva o provedbi otkupa, dakle, radi se dvostruki posao.

3.2. Rezultati anketnog istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 13 ispitanika, što čini namjerni uzorak od 87 % ciljne populacije.

Dobiveni odgovori odražavaju dihotomiju mišljenja o zadovoljstvu novim modelom otkupa knjiga jer gotovo podjednako ispitanika ocijenilo je model zadovoljavajućim (N = 7) i nezadovoljavajućim (N = 6). Ni jedan ispitanik nije odabrao ni jedan od odgovora koji se odnose na krajnje ne/zadovoljstvo.

Ispitanici su većim dijelom mogućnost odabira naslova procijenili zadovoljavajućim (N = 7), a nešto manje nezadovoljavajućim (N = 5). Jedan je ispitanik izrazio izrazito zadovoljstvo u tom segmentu. Nešto više od polovice smatra da je dovoljno dobivenih sredstava (N = 7), nešto manje od polovice njih smatra da je previše sredstava (N = 5), a jedan ispitanik smatra da je sredstava premalo. Propitivale se također odgovara li ponuda knjiga s popisa A i B potrebama za izgradnju knjižničnih zbirki. Gotovo svi ispitanici smatraju da naslovi popisa A tek djelomično odgovaraju njihovim potrebama, dok većina ispitanika dijeli isto mišljenje i za popis B. Usto, otprilike polovica ispitanika izjasnila se da prati (N = 6), dok druga polovica ne prati (N = 7) obrtaj građe nabavljene otkupom.

Svi ispitanici procjenjuju da im se novim modelom otkupa građe povećao obujam posla. Veći broj njih (N = 8) smatra da im se posao uvećao razmjerno povećanju količine nabavljene građe, dok preostali broj ispitanika smatra da se uvećao znatno više (N = 5). To je u skladu i s pokazateljima poslovanja koji pokazuju pojačan rast broja računa te porast iznosa dodijeljenih sredstva Ministarstva iz godine u godinu.

Objave predloženih naslova za otkup većina (N = 10) smatra vremenski neodgovarajućim, a manji broj njih (N = 3) djelomično odgovarajućim.

Propitivale se u kojim segmentima modela otkupa ispitanici prepoznaju poteškoće, pri čemu je bilo moguće označiti više ponuđenih odgovora te dopisati vlastiti. Najviše poteškoća ispitanici imaju s uvećanjem broja narudžbi i računa (N = 8), zatim podjednako u kontaktiranju izdavača/dobavljača i povećanju opsega posla u odjelu nabave (N = 6). Nedostatak prostora za smještaj građe, nedovoljna posudba te pravovremena dostava građe i računa gotovo je podjednako prepoznato kao teškoća (N = 5). Samo je jedan ispitanik kao poteškoću prepoznao kvalitetu naslova na popisima. Od ostalih odgovora navedeni su: neujednačenost vremenskih termina objave popisa predloženih naslova i priljeva sredstava te ograničena mogućnost izbora naslova.

S druge strane, ispitanici iskazuju zadovoljstvo najviše u sljedećim segmentima: kontaktu s izdavačima/dobavljačima, kvaliteti naslova na popisima i većim izborom naslova u knjižnici (N = 6). Također, percipiraju da model otkupa doprinosi izgradnji zbirki (N = 5). Manji broj ispitanika zadovoljstvo iskazuju dostavom

građe i računa te organizacijom posla u odjelu nabave (N = 2). Nitko od ispitanika ne prepoznaje model otkupa kao segment koji doprinosi povećanoj posudbi građe. Od ostalih odgovora dopisali su: uvećana sredstva te trend smanjenja naslova na popisu A i povećanje onih na popisu B.

Svoje zadovoljstvo segmentima modela otkupa ispitanici su iskazivali na Likertovoj ljestvici od 1 do 5, pri čemu vrijedi 1 – najmanje zadovoljan/na i 5 – najviše zadovoljan/na, za rokove, komunikaciju s izdavačima/dobavljačima, kvalitetu naslova na popisima A i B, dostavu građe i računa te doprinos otkupa izgradnji knjižnične zbirke. Najniže zadovoljstvo iskazali su rokovima, kojima su najčešće dodjeljivali vrijednost 2, a prosječno ocijenili s 1,92. Doprinos otkupa izgradnji zbirki najčešće su procjenjivali s 3, a prosječno ocijenili s 3,15. Preostale su segmente najčešće ocjenjivali s 4, s malom razlikom u rasponu prosječnih ocjena koji se kreće od 3,54 do 3,77.

U posljednjem pitanju, iako nije bilo obvezno, većina ispitanika unijela je odgovor (njih 10 od 13), što upućuje na njihovu visoku motiviranost u ispunjavanju upitnika i angažiranosti za ovu tematiku. Pitanje je bilo otvorenog tipa i ispitanici su mogli navesti vlastite prijedloge za poboljšanje modela otkupa te komentirati i ostalo po potrebi. Tematskom analizom iz slobodno oblikovanih odgovora izdvojene su ključne teme i kvantificirana je njihova učestalost pojavljivanja. Zabilježeni odgovori većinom se mogu okarakterizirati komentarom, a sami prijedlozi poboljšanja manje su zastupljeni i uglavnom se tiču rokova objave popisa. Redoslijedom od najzastupljenijih do najmanje zastupljenih tema su:

- termini objave popisa knjiga za otkup (N = 8) i ponuda na popisima (N = 8) – odnosi se na zahtjeve pomicanja rokova objave popisa, prigovore da su pojedini rokovi prekratki, kao i na dostupnost naslova i mogućnost utjecaja na odabir
- financijska sredstva (N = 3) – odnosi se na upravljanje iznosima dodijeljenih sredstava, što je povezano s terminima objave popisa
- opseg posla (N = 1) – odnosi se na povećani broj računa i administrativno opterećenje.

4. Rasprava

Svi sudionici uključeni u provedbu novog modela otkupa – nakladnici, Ministarstvo i knjižnice – nastoje osigurati njegovu što učinkovitiju primjenu te postupno otklanjati početne poteškoće u provedbi. Nakon tri godine primjene uočava se sve veća prilagodba sudionika novom sustavu, iako i dalje postoji prostor za njegovo poboljšanje.

U odnosu na IP1 i njegova dva potpitanja (Kako se novi model provodi u praksi, koliki je udio pristigle građe i kakva je njezina struktura?) iz istraživanja je bilo moguće izdvojiti nekoliko zaključaka. Kao prvo, analiza vremenske strukture krugova otkupa ukazuje na niz organizacijskih poteškoća koje značajno utječu na učinkovitost nabave knjižnične građe otkupom. Povećanje broja krugova s dva, koliko ih je bilo prve godine pilot-projekta, na četiri pozitivan je pomak, ali neravnomjerna raspodjela rokova u godini i dalje predstavlja značajan problem u radu odjela za nabavu. Na to upućuje i mišljenje ispitanika koji u upitniku iskazuju najmanje zadovoljstvo upravo tim elementom, a jednako se tako u najvećoj mjeri na to osvrću i u otvorenom pitanju (IP 2).

Nemogućnost ogleđa prije nabave knjižnicama ograničava neposredno sudjelovanje u selekcijskom procesu. No pozitivan je pomak tendencija smanjivanja broja naslova na popisu A, prosječno oko 50 naslova po krugu, uz povećanje broja naslova na popisu B, što otvara mogućnosti fleksibilnije i realističnije provođenje nabave građe koja je više u skladu s potrebama korisnika.

Ispitanici koji su ispunili upitnike izražavali su svoje stavove i prijedloge vezano za njihovu osobnu percepciju primjene novog modela otkupa (IP2). Distribucija odgovora na pitanja u upitniku u kojima je polovica ispitanika odabrala pozitivan, a druga polovica negativan odgovor ukazuje na podijeljenost stavova. Takvi odgovori zabilježeni su u procjeni zadovoljstva modelom otkupa knjiga. Na ljestvici od izrazitog zadovoljstva do izrazitog nezadovoljstva ispitanici su birali srednje kategorije odgovora, odnosno krajnosti u zadovoljstvu nisu izabrane. Vrijedilo bi tu česticu iz upitnika dodatno ispitati nudeći ispitanicima širu ljestvicu (5 – 7 točaka) ili metodom intervjua dobiti bolji uvid.

Prema odgovorima u upitniku na posljednje pitanje, ono otvorenog tipa, može se utvrditi podudarnost s odgovorima na prethodna pitanja u upitniku, što ukazuje na dosljednost ispitanika i upućuje na vjerodostojne odgovore. Na temelju dobivenih odgovora, općenito bi se dalo zaključiti da su ispitanici više zadovoljni nego nezadovoljni otkupom te da su rokovi najizraženiji izvor nezadovoljstva.

Zbog anonimnosti ispitanika nije moguće utvrditi postoji li korelacija i kakva je između stavova knjižničara prema postojećem modelu otkupa knjižnica u odnosu na obilježja knjižnica u mreži. Npr. postoje li sličnosti u odgovorima ispitanika s obzirom na obilježja knjižnica kao što su veličina knjižnične zbirke, struktura i broj korisnika, navike i potrebe članova i dr., a na temelju čega bi se mogle utvrditi sličnosti u izazovima koje prepoznaju i zadovoljstvu ispitanika trenutačnim modelom otkupa knjiga. To bi vrijedilo dodatno detaljno usporediti i istražiti.

S obzirom na IP 3 (Kako nov model utječe na poslovanje?) iz provedenog je istraživanja razvidno da se kontinuirani rast iznosa dodijeljenih sredstava za otkup odražava na poslovanje i operativno opterećenje djelatnika zbog obveze izvje-

štavanja o utrošenim sredstvima. Naime, taj izvještajni dio značajno povećava administrativne poslove, s obzirom na to da se isti parametri za unos u e-Pisarnicu Ministarstva prethodno unose u knjižnične i računovodstvene programe te se isti naslovi kupuju nekoliko puta iz različitih izvora financiranja. Stoga se može zaključiti da nov model posljedično uzrokuje rast i utječe na složenost administrativnih procesa u knjižnicama te sve veće trošenje resursa (osoblje, vrijeme) na te zadatke, što predstavlja značajan gubitak i povećanje radnog opterećenja. Knjižničari koji obavljaju poslove matične djelatnosti također imaju dodatnu zadaću u pružanju pomoći i suradnji s manjim knjižnicama pri uvođenju i provedbi ovog modela, pa i oni djelomično osjećaju veće radno opterećenje.

5. Zaključak

Razmatrajući otkup knjiga Ministarstva od početaka do danas jasno je vidljiva namjera prilagođavanja te mjere potrebama narodnih knjižnica. Novi model otkupa knjižničarima je u odabiru i kupnji dao aktivniju ulogu, koja proizlazi iz povećane financijske potpore Ministarstva te uvođenja mogućnosti odabira naslova s unaprijed definiranih popisa, što u ranijim modelima otkupa nije postojalo. Provedeno istraživanje učinka tog modela na primjeru KGZ-a upućuje na pozitivne strane, ali i potrebu za daljnjim vrednovanjem i prilagodbama.

Može se reći da Ministarstvo tom mjerom pridonosi promicanju kulture čitanja i povećanju dostupnosti knjige. Uključivanjem velikog broja neprofesionalnih nakladnika u novi model otkupa uspjelo je dinamizirati tržište knjigom. Intenzivirala se i suradnja knjižničara s nakladnicima, knjižarima i distributerima, no tu su iskustva različita – i pozitivna i negativna. Kontinuirano povećanje sredstava za otkup također pozitivno utječe na tržište. Međutim rast prosječne cijene knjige može djelomično umanjiti učinak povećanih ulaganja. Također, ostvarena je namjera Ministarstva da se tako, a uvođenjem sustava e-Pisarnice, poveća transparentnost izvještavanja i praćenja provedbe otkupa jer su izvještaji vrlo detaljni te predstavljaju vrijedan izvor podataka za daljnje analize i razvoj.

Ispitanici su uglavnom zadovoljni učinkom i provedbom novog modela otkupa. Svoje nezadovoljstvo iskazali su prema terminima objave popisa i povećanim administrativnim opterećenjem. Od pozitivnih strana novog modela prepoznaje se aktivnija uloga knjižničara, kvaliteta naslova i izbor naslova na popisima. Mogućnost kupnje odabranih naslova, premda ograničena unaprijed definiranim popisima, ocijenjena je uglavnom pozitivno, uz procjenu da ponuđeni naslovi djelomično odgovaraju stvarnim potrebama izgradnje i razvoja knjižničnih zbirki. Pozitivno se procjenjuje smanjenje broja obveznih naslova i istodobno povećanje broja preporučenih naslova, što omogućuje izgradnju fonda koja je (više) u skladu s potrebama korisnika i politikom izgradnje knjižnične zbirke svake knjižnice pojedinačno. Obavezni broj

primjeraka naslova koji se mora kupiti s popisa A ne gleda se kao pomak u pozitivnom smjeru jer propisani broj ne odgovara uvijek potrebama knjižnica.

S obzirom na rezultate istraživanja, preporučuje se preispitivanje i moguća prilagodba dinamike provedbe otkupa u budućnosti, poput pomicanja rokova objave popisa prema početku godine, ranijeg termina četvrtog kruga te ravnomjerniji razmaci između pojedinih krugova. U svrhu smanjivanja administrativnog opterećenja trebalo bi omogućiti jednostavniji način izvještavanja – prijenos podataka iz knjižničnog programa u sustav e-Pisarnice bilo bi prihvatljivo moguće rješenje. U svrhu olakšavanja planiranja nabave i izgradnje zbirke u skladu s potrebama, preporučuje se omogućiti knjižnicama dostupnost oglednih primjeraka naslova koji se nalaze na popisima otkupa radi uvida u sadržaj, kao i omogućiti veću autonomiju u odabiru naslova i broja primjeraka. Uz to, zapaženo je da bi bilo uputno nakladnicima i distributerima postaviti rokove do kojih knjižnicama moraju ispostaviti knjige i račune, kako bi knjižnice mogle ispoštovati rokove za izvještaje prema Ministarstvu i smanjiti administrativno opterećenje koje do izražaja dolazi osobito na kraju kalendarske godine. Valjalo bi razmisliti također o potencijalnoj terminološkoj prilagodbi naziva mjere kojom bi se preciznije opisala stvarna funkcija otkupa po novom modelu, npr. kupnja potpomognutih ili preporučenih naslova.

Istraživanje pokazuje da novi model otkupa knjiga funkcionira kao program dopune redovnoj knjižničnoj nabavi te da u velikoj mjeri ostvaruje temeljne ciljeve Ministarstva, osobito u pogledu povećanja financijske potpore knjižnicama, transparentnosti postupka i veće uključenosti knjižničara u proces odabira građe. Praksa ipak ukazuje na neke operativne i organizacijske izazove čije bi rješavanje moglo doprinijeti većem zadovoljstvu knjižničara – npr. smanjenje administrativnog opterećenja i drugačiji rokovi za izvršenje. No, uočljivo je postupno prilagođavanje svih uključenih strana u provođenje novog modela otkupa – knjižnica, nakladnika, distributera i Ministarstva, kao i ulaganje značajnih napora kako bi se postupak otkupa provodio učinkovito. Iz svega navedenog proizlazi zaključak da dosadašnji rezultati i rad predstavljaju dobru osnovu za daljnji razvoj i unaprjeđenje.

LITERATURA

Barbarić, A. (ur). (2010). *Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Government Offices of Sweden (2024). *Government investing in more reading time and less screen time*. [citirano. 2026–01–29]. Dostupno na: <https://www.government.se/articles/2024/02/government-investing-in-more-reading-time-and-less-screen-time/>

- Halmi, A. (2005). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Javni poziv nakladnicima (2025). Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Javni poziv nakladnicima za predlaganje knjiga za otkup narodnim knjižnicama u 2025. godini*. [citirano: 2026–01–28]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/javni-poziv-nakladnicima-za-predlaganje-knjiga-za-otkup-narodnim-knjiznicama-u-2025-godini-rok-28-listopada-2025-godine-do-16-00-sati/27201>
- Javni poziv za otkup (2021). Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Javni poziv za otkup knjiga za narodne knjižnice: upute za prijavitelje i kriteriji*. [citirano: 2026–01–28]. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/kulturne_djelatnosti/knjiga%20i%20nakladni%C5%A1tvo/Upute%20za%20prijavitelje_Otkup%20knjiga%20u%202021.%20godini.pdf
- Kenda, J. (2018). Nabava knjižnične građe u Knjižnicama grada Zagreba. *HKD Novosti* 76. [citirano: 2025–12–12]. Dostupno na: <https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1450.html>
- Library Book Grant (2022). Department of Education. *Minister Foley announces €20 million School Library Book Grant*. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: <https://www.gov.ie/en/department-of-education/press-releases/minister-foley-announces-20-million-school-library-book-grant/>
- Literary system (s. a.) Norway. *Literaty system* [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: <https://norway2019.com/en/literature/literary-system>
- Miočić, I. (2018). Fleksibilnost studije slučaja: prednost ili izazov za istraživače? *Ljetopis socijalnog rada* 25, 2: 175–194. [citirano: 2025–12–29]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/316412>
- MV info (2018). 20. prosinca 2018. je rok za dostavu komentara s prijedlozima za poboljšanje nacрта novog modela otkupa knjiga. *Moderna vremena*. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: <https://mvinfo.hr/clanak/20-prosinca-2018-je-rok-za-dostavu-komentara-s-prijedlozima-za-poboljsanje-nacrta-novog-modela-otkupa-knjiga>
- Nebesny, T. (2000). Otkup knjiga kao način nabave u narodnim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 3: 57–78.
- Novi model otkupa (2022). Ministarstvo kulture i medija. *Novi model otkupa knjiga za narodne knjižnice: pilot projekt 2023*. [citirano: 2026–01–28]. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/kulturne_djelatnosti/knjiga%20i%20nakladni%C5%A1tvo/Novi%20model%20otkupa%20za%20narodne%20knji%C5%BEnice.pptx
- Novi model otkupa (2024). Novi model otkupa knjiga – tko dobiva, tko gubi. *AkademijaArt: Knjiga*. [citirano: 2025–12–10]. Dostupno na: <https://akademija-art.hr/2024/03/28/novi-model-otkupa-knjiga-tko-dobiva-tko-gubi/>
- Otkup knjiga (2022). Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Otkup knjiga – odobreni programi (pregled sa stanjem u 2022. godini)*. [citirano: 2026–01–28]. Do-

- stupno na: <https://min-kulture.gov.hr/financiranje/odobreni-programi-u-2022-godini/otkup-knjiga-odobreni-programi-pregled-sa-stanjem-u-2022-godini/22323>
- Prijedlog novog modela (2018). Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Služba za knjižničnu djelatnost. Služba za knjigu i nakladništvo. *Prijedlog novog modela otkupa knjiga za narodne knjižnice*. [citirano: 2026–01–28]. Dostupno na: <https://mvinfo.hr/file/articleAttachment/file/mk-novi-model-otkupa-knjiga.pdf>
- Purchase of paper books for public librari (s. a.). European Commission. *Purchase of paper books for public libraries*. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: https://commission.europa.eu/projects/purchase-paper-books-public-libraries_en
- Smjernice (2023). Knjižnice grada Zagreba. *Smjernice za izgradnju knjižničnih zbirki Knjižnica grada Zagreba*. [citirano: 2025–12–10]. Dostupno na: https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/smjernice_za_izgradnju_zbirki_knji_nica_grada_zagr?fr=xKAE9_zU1NQ
- Sporazum (2007). Ministarstvo kulture etc. *Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige*. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Novosti/SPORAZUM%20O%20JEDINSTVENOJ%20CIJENI%20KNJIGE.pdf>
- Standardi (1990). Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 33, 3/4: 226–238.
- Standardi (1999). Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 58, 1071. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html
- Standard (2021). Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 103, 1834. [citirano: 2026–01–29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
- Struna – Nabava (s. a.). Struna: hrvatsko strukovno nazivlje. *Nabava knjižnične građe*. [citirano: 2026–01–26]. Dostupno na: <http://struna.ihjj.hr/naziv/nabava-knjiznicne-gradje/46054/#naziv>
- Struna – Studija slučaja (s. a.). Struna: hrvatsko strukovno nazivlje. *Studija slučaja*. [citirano: 2025–10–30]. Dostupno na: <http://struna.ihjj.hr/naziv/studija-slucaja/20986/>
- Statistički podaci knjižnica (2024). Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. *Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti narodnih knjižnica za 2024. godinu*. [citirano: 2026–01–08]. Dostupno na: https://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2025/08/Izvjescje_narodne_05062025.xlsx
- Statistički podaci knjižnica (2023). Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. *Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti narodnih knjižnica za 2023. godinu*. [citirano: 2026–01–08]. Dostupno na: https://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2024/05/Podaci_narodne_za_2023_2024.xlsx
- Švob, M. (2000). Nabava knjiga u narodnim knjižnicama u Zagrebu u razdoblju od 1988. do 1999. godine. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 3: 44–56.
- Tadić, K. (1994). *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja.

- Upute za predlagatelje (2024). Ministarstvo kulture i medija. *Upute za predlagatelje programa knjižnične djelatnosti za iskaz interesa za otkup knjiga za narodne knjižnice uvrštenih na popis A i popis B za 2025. godinu*. [citirano: 2026-01-29]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/2024%20dokumenti/Javni%20poziv%202025%20Upute/Upute%20za%20predlagatelje%20programa%20za%20iskaz%20interesa%20za%20otkup%20knjiga%20za%20narodne%20knji%C5%BEnice%202025..pdf>
- Završno izvješće otkupa (2024). Ministarstvo kulture i medija. *Završno izvješće otkupa knjiga za narodne knjižnice u 2023. godini*. [citirano: 2025-12-12]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/završno-izvjesce-otkupa-knjiga-za-narodne-knjiznice-u-2023-godini/25575>
- Završno izvješće otkupa (2025). Ministarstvo kulture i medija. *Otkup knjiga za narodne knjižnice u 2024. godini – završno izvješće*. [citirano: 2025-12-12]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/otkup-knjiga-za-narodne-knjiznice-u-2024-godini-završno-izvjesce/27248>
- Završno izvješće otkupa (2026). Ministarstvo kulture i medija. *Objavljujemo završno izvješće o otkupu knjiga za narodne knjižnice u 2025*. [citirano: 2026-02-26]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/objavljujemo-završno-izvjesce-o-otkupu-knjiga-za-narodne-knjiznice-u-2025-godini/29219>
- Živković, D. i A. Horvat (ur.). (2022). *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.